SET 1 केन्द्रीय-विद्यालय-संगठन-गुवाहाटी-संभागः

<u>मध्यावधि-परीक्षा (2018)</u>

विषय:-संस्कृतम्

अवधि:- त्रिहोरात्मक: कक्षा-षष्ठी पूर्णांका:-80

छात्र:/छात्रा-- कक्षा ---

अनुक्रमांक:--------------------------- ------------------------------ दिनांक:------------------------ -------------------

निरीक्षकहस्ताक्षरम्--- परीक्षकहस्ताक्षरम्--

निर्देशा::-01.सर्वे प्रश्ना: अनिवार्या:| 02.उत्तराणि यथा स्थाने एव लेखनीयानि| 03.उत्तराणि स्पष्टानि भवेयु: |

<u>खण्ड:-क (अपठित-अवबोधनम्) अङ्क:-</u> 10

प्रश्न:-01.अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत - 10

अहो! रमणीया प्रात: कालस्य वेला । आकाशे खगा: कलरवं कुर्वन्ति । सूर्य: आकाशे उदयोन्मुख: अस्ति । वृद्धा: प्रबुद्धा: सन्ति। युवतय: प्रबुद्धा: सन्ति। कृषका: क्षेत्रम् गच्छन्ति। बाला: विद्यालयम् प्रति गच्छन्ति। सर्वे जना: स्वकार्येषु लग्ना: सन्ति । मन्द: सुगन्ध: पवन: वहति । सर्वत्र आनन्दमयं वातावरणम् अस्ति । पुष्पाणि विकसन्ति । जना: उद्यानेषु भ्रमन्ति । केचन् जना: व्यायामम् कुर्वन्ति । केचन् सूर्य नमन्ति । सर्वे जना: प्रसन्ना: स्फूर्तिवन्त: सन्ति । प्रात: कालस्य वेला सर्वेषु जनेषु नव-जीवनं संचरति । तापसा: आश्रमेषु यजन्ति । भक्ता: देवालयम् गच्छन्ति । शिशव: विश्रामस्य पश्चात् प्रसन्ना: भवन्ति । मन्दिरेषु शंखनाद: भवति । सरणिषु जना: इतस्तत: आगच्छन्ति ।

(क) एक पदेन उत्तरत - (4)

(क) प्रात: कालस्य वेला कीदृशी भवति ?

उत्तरम् ....(रमणीया , प्रसन्ना: , आनन्दमयम्)

(ख) क्षेत्रम् प्रति के गच्छन्ति ?

उत्तरम् ....(बाला: , कृषका: , जना:)

(ग) भक्ता: कुत्र गच्छन्ति ?

उत्तरम्..(क्षेत्रम् , व्यायामम् , देवालयम्)

(घ) प्रात: काले मन्दिरेषु क: भवति ?

उत्तरम् ....(तापसा: , शंखनाद: , प्रसन्ना:)

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (4)

(क) प्रात: काले के के प्रबुद्धा: भवति ?

उत्तरम्...|

(ख) प्रात: काले जना: किम् किम् कुर्वन्ति ?

उत्तरम्...|

(ग) प्रात: काले बाला: कुत्र गच्छन्ति ?

उत्तरम्...|

(घ) के उद्यानेषु भ्रमन्ति ?

उत्तरम्...|

(ग) निर्देशानुसारम् उत्तरत - **(2)**

(क)"सुप्ताः" इत्यस्य किं विलोमपदम् अत्र प्रयुक्तम् ?.. (प्रबुद्धाः , आलस्याः, जनाः)

(ख) "पक्षिणः" इत्यर्थे कः शब्दः प्रयुक्तः ? ....(खगाः, मृगाः, सिंहाः)

खण्डः-ख (अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्) अङ्कः-२०

प्रश्नः-2 पदानां वर्णविच्छेदं वर्णसंयोजनं वा कुरुत १०

(अ) क्+ष्+अ+त्+र्+इ+य्+अः= ....(क्षत्रिय , कषत्रियः , क्षत्रियः , स्त्रियः)

(ब) विद्या = व्+इ+द्+...+आ (आ , अ , य् , या)

(स) बालकाः = ब्+ .... + ल् + अ + क् + आः (आ , इ , ई , अ)

(द) हैमाद्रिः= ह् + ... + म् + आ + द् + र्+ इः (अ , ए , ऐ , ओ)

(य) न् + ऐ+ त् + इ+ क + अ+ त्+ आ................................| (नैतिकता , नैतिक , नेतिकता)

(र) प् + उ + स् + त् + अ + क् + अ + म् =.............................. (पुस्तक , पुस्तकम् , पुसतकम)

(ल) व् + इ +द् + य्+ आ+ ल् +अ +य् + अः = ...(विद्यालय , विद्यालयः , विद्यालया)

(व) व् + ऋ + द् + ध् + आ = ...(वर्धा , वृद्धा , वृध , व्रिधा)

(ह) उ + प् + अ + न् + ए + त् + र् + अ + म् = ... (उपनेत्रम , उपनेतरम् ,उपनेत्रम्)

(स) व् + ए + द्+ आ + श् + ई+ ष्+अः = ... (वेदाषिशः , वेदाशिषः , वेदाशीषः)

प्रश्नः-3.प्रदत्तेभ्यः विकल्पेभ्य; उचितं पदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत - 3

(क) बालिका .... बालिकाः (बालिके , बालिका , बालिकाम्)

(ख) पुस्तकम् पुस्तके ....(पुस्तकम् , पुस्तकानि , पुस्तकेन , पुस्तकः)

(ग) सः .... ते (ताः , तानि , तौ , तम्)

(घ) रामः रामौ .... (रामम् , रामाः , राम , रामेण)

(च) रोटिका रोटिके .... (रोटिक , रोटिका , रोटिकाः ,रोटिकाम्)

(छ) बालकेन .... बालकैः (बालकाभ्याम् , बालकेभ्यः , बालकाः , बालकौ)

प्रश्नः-4 निम्नलिखितानां पदानां एकवचनम् बहुवचनम् वा लिखत 2

एकवचनम् **बहुवचनम्**

(अ) त्वम्	....	(तव , यूयम् , युवाम्)
(ब) अहम्	....	(आवाम्, वयम्, माम्)
(स)	तानि	(सः , सा , तत्)
(द)	ते	(सः , तौ , सा)

प्रश्नः- 5 रिक्तस्थानानि पूरयत 2

	एकवचनम्	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
(अ)	अलिखत्	....	अलिखन्
(ब)	चलिष्यति	चलिष्यतः	....
(स)	....	हसिष्यतः	हसिष्यन्ति
(द)	अवदम्	....	अवदामः

प्रश्नः-6 क्रियापदैः वाक्यानि पूरयत- ३

पठसि , धावामः , गच्छावः , क्रीडथः , लिखामि , पश्यथ

क) त्वं ....।
ख) आवां ....।
ग) यूयं..।
घ) अहं ....।
ङ) युवां ....।
च) वयं ....।

(खण्ड –ग- पठितावबोधनम् , अङ्का:५०)

प्रश्न:7 अधोलिखित गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत - **(5)**

एकस्मिन् वने शृगालः बकः च निवसतः स्म । तयोः मित्रता आसीत् । एकदा प्रातः शृगालः बकम् अवदत्- “मित्र ! श्वः त्वं मया सह भोजनं कुरु ।“ शृगालस्य निमन्त्रेण बकः प्रसन्नः अभवत् । अग्रिमे दिने सः भोजनाय शृगालस्य निवासम् अगच्छत् । कुटिलस्वभावः शृगालः स्थाल्यां बकाय क्षीरोदनम् अयच्छत् । बकम् अवदत् च “ मित्र ! अस्मिन् पात्रे आवाम् अधुना सहैव खादावः ।“

(क) एकपदेन उत्तरत - **2**

(क) शृगालस्य निमन्त्रेण कः प्रसन्नः अभवत् ? उत्तरम्..|
(ख) कुत्र शृगालः बकः च निवसतः स्म ? उत्तरम्..|
(ग) शृगालस्य स्वभाव: कीदृश: आसीत् ? उत्तरम् ....|
(घ) तयो: मध्ये का आसीत् ? उत्तरम् ....|

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत - **2**

(क) कुटिल स्वभावः शृगालः कस्मिन् बकाय क्षीरोदनम् अयच्छत् ?
उत्तरम्...|
(ख) शृगालः बकं किम् अवदत् ?

उत्तरम्..|

(ग) भाषिक कार्यम् - **1**

(क) "शत्रुता" शब्दस्य विलोमपदं किं प्रयुक्तम् ? उत्तरम्......................(मित्रता , एकदा , कुटिलस्वभावः)

(ख) "गृहम्" शब्दस्य पर्यायपदम् किम् अस्ति ? उत्तरम्.............................. (सायम् , निवासम् , श्वः)

(ग) "वदति" क्रियापदस्य लङ्लकाररूपम् अत्र किं अस्ति ? उत्तरम्...............................(अयच्छत , अवदत्)

(घ) "कुटिलस्वभावः शृगालः" अनयो: विशेषणम् अस्ति ? उत्तरम् ....|

प्रश्न: 08 अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत - 5

"प्रियवाक्येन प्रदानेन सर्वे तुष्यन्ति मानवा:
तस्मात् प्रियं हि वक्तव्यं वचने का दरिद्रता ||"

(क) एकपदेन उत्तरत -

(अ) प्रियवाक्येन सर्वे के तुष्यन्ति ? उत्तरम् ....(मानवा: , प्रियम् , दरिद्रता)

(ब) कस्मिन् दरिद्रता न करणीया ? उत्तरम् ....(सर्वे , प्रियवाक्येन , वचने)

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत-

(अ) मानवा: केन प्रसन्ना: भवन्ति ?

उत्तरम् ....|

(ब)वचने का न कर्तव्या ?

उत्तरम्..|

(ग) भाषिक - कार्यम्

(अ) "दानवा:" शब्दस्य विलोमपदम् अत्र किम् प्रयुक्तम् ? उतरम् ....|

(ब) "निर्धनता" शब्दस्य पर्यायपदम् अत्र किम् प्रयुक्तम् ?उत्तरम् ....|

प्रश्न 9. मञ्जूषातः उचितम् अव्ययपदं चित्वा रिक्तस्थानं पूरयत - **2**

प्रातः , सर्वदा . कदा , अधुना ,

(क).. भ्रमणं स्वास्थ्याय भवति ।

(ख)... सत्यं वदं ।

(ग) त्वं ....मातुलगृहं गमिष्यसि ?

(घ) ....विज्ञानस्य युगः अस्ति ।

प्रश्न 10. कोष्ठकात् उचितपदप्रयोगेण रिक्तस्थानानि पूरयत- **2**

(क) धनिकः .... धनं ददाति । (निर्धनम् / निर्धनाय)

(ख) बालः .... विद्यालयं गच्छति । (पठनाय / पठनम्)

(ग) सज्जनाः .... जीवन्ति । (परोपकारम् / परोपकाराय)

(घ) प्रधानाचार्यः .... पारितोषिकं यच्छति ।(छात्रेभ्यः / छात्राणाम्)

प्रश्न 11. यथायोग्यं योजयत - **2**

समुद्रतटः	पोषणाय |	....	....
क्रीडकनम्	प्रकाशाय |	....	....
दुग्धम्	पर्यटनाय|	....	....

दीपकः खेलनाय । ....

प्रश्न 12.भिन्नप्रकतिकं पदं चिनुत- **2**

(क) गंगा , लता , यमुना , नर्मदा । ....

(ख) उद्यानम् कुसुमम् , फलम् , चित्रम् । ....

(ग) लेखनी , तूलिका , चटका , पाठशाला । ....

(घ) आम्रम् , कदलीफलम् , मोदकम् नारंगम् । ....

प्रश्न 13. अधोलिखितेषु वाक्येषु कर्तृपदानि चिनुत - **2**

(क) वृक्षाः नभः शिरस्सु वहन्ति । ....

(ख) विहगाः वृक्षेषु कूजन्ति ।..

(ग) पयोदर्पणे वृक्षाः स्वप्रतिबिम्बं पश्यन्ति ।...

(घ) कृषकः अन्नानि उत्पादयति ।..

प्रश्न 14. कोष्ठकात् उचितं शब्दं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत- **2**

(क).. पठामि । (वयम् / अहम्)

(ख) .... गच्छथः। (युवाम् / यूयम्

(ग)एतत् .... पुस्तकम् । (माम् / मम)

(घ) .... क्रीडनकानि । (युष्माकम् / युष्मान्)

प्रश्न 15. उचितपदानि संयोज्य वाक्यानि रचयत - **4**

पवनः	विकसति ।	....	....
पुष्पम्	नृत्यन्ति ।	....	....
खगः	उत्पतति ।	....	....
मयूराः	वहति ।	....	....

प्रश्न 16. सा , ते , ताः इत्येतेभ्यः उचितं सर्वनामपदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत- **2**

(क) महिलाः धावन्ति । .... धावन्ति ।

(ख) सुधा वदति । .... वदति ।

(ग) जवनिके दोलतः । .... दोलतः ।

(घ) पिपीलिकाः चलन्ति । .... चलन्ति ।

प्रश्न 17. मञ्जूषातः पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत - **2**

प्रायद्वीप , पर्यटनाय, क्रीडा , सङ्गमः

(क) कन्याकुमारी तटे त्रयाणां सागराणां .... भवति ।

(ख) भारतदेशः .... इति कथ्यते ।

(ग) जनाः समुद्रतटं ....आगच्छन्ति ।

(घ) बालेभ्यः .... रोचते ।

प्रश्न 18.समुचितैः पदैः रिक्तस्थानानि पूरयत - **१०**

मनोरथैः , पिपासितः ,उपायम् , स्वल्पम् , पाषाणस्य , कार्याणि , उपरि , सन्तुष्टः , पातुम् , इतस्ततः , कुत्रापि

एकदा एकः काकः ....आसीत् । सःजलं पातुम् ....अभ्रमत्। परं ....जलं न प्राप्नोत् । अन्ते सः एकं घटम् अपश्यत् । घटे ....जलम् आसीत् । अतः जलम् ....असमर्थः अभवत् । सः एकम् ....अचिन्तयत् । सः ....खण्डानि घटे अक्षिपत् । एवं क्रमेण घटस्य जलम् ....आगच्छत् । काकः जलं पीत्वा..............अभवत् । परिश्रमेण एव.................सिध्यन्ति न तु ....।

प्रश्न:19 चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत 6

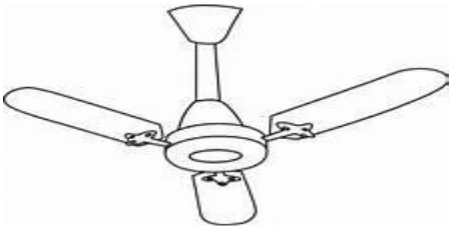
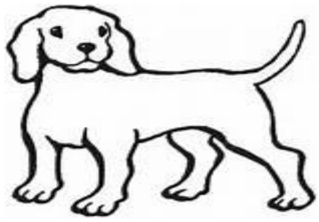
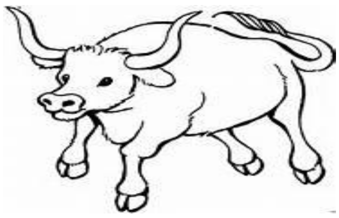

1.................................... 2... 3...

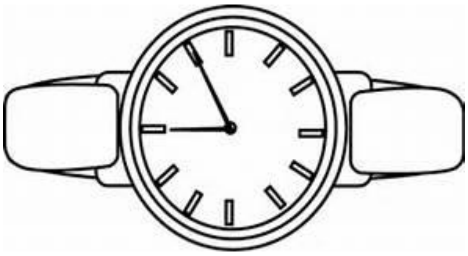

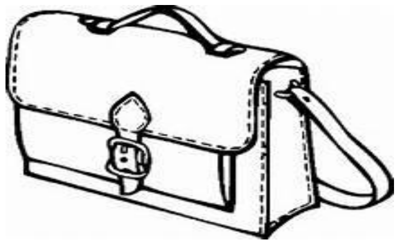

4... 5.. 6...

मञ्जूषा - (स्यूतः , व्यजनम् , बलीवर्दः , शुनकः , घटिका , द्विचक्रिका)

प्रश्न:20. चित्रं दृष्ट्वा वाक्यं लिखत 04

पत्राणि , खेलन्ति , पठतः , धावतः

वृक्षात् कानि पतन्ति | उत्तरम् ....|

छात्रौ किं कुरुतः | उत्तरम्...|

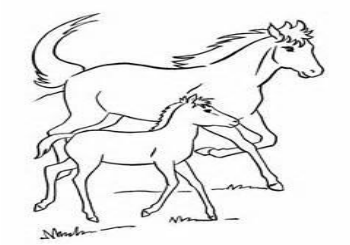

अश्वौ किं कुरुतः | उत्तरम्...|

बालिकाः किं कुर्वन्ति | उत्तरम्...|